

सम्माननीय श्री सुवास नेम्वाङ्ग
सभामुख
प्रतिनिधिसभा, संसद भवन
सिंहदरवार, काठमाडौं, नेपाल

विषय : अन्तर्राष्ट्रिय फौजदारी अदालतको रोम विधान अनुमोदनका लागि ज्ञापनपत्र

सम्माननीय सभामुखज्यू,

आठौं अन्तर्राष्ट्रिय न्याय दिवसको उपलक्ष्यमा, हामी मानवअधिकार सन्धि अनुगमन समन्वय समिति र अन्तर्राष्ट्रिय फौजदारी अदालतको रोम विधान अनुमोदनका लागि गठित राष्ट्रिय सञ्जालगायत नागरिक समाजका प्रतिनिधिहरू अन्तर्राष्ट्रिय फौजदारी अदालतको रोम विधानको शीघ्र अनुमोदन गरी नेपाल सरकारलाई त्यसको क्षेत्राधिकार स्वीकार गराउन आवश्यक पहलको माग गर्दै यो ज्ञापनपत्र सभामुख समक्ष प्रस्तुत गर्दछौं।

सन् १९९८ जुलाई १७ मा विश्वका १२० वटा राष्ट्रहरूद्वारा अन्तर्राष्ट्रिय फौजदारी अदालतको रोम विधानलाई स्वीकार गरिएको थियो। विगतमा विविध अस्पष्टताहरूले गर्दा युद्ध अपराध, मानवता विरुद्धको अपराध र आम नरसंहार जस्ता अपराधहरूमा संलग्न अपराधीमाथि मुद्दा चलाउन व्यवधान उत्पन्न हुँदै आएको थियो। तर भयङ्कर परिणामका कारक मानवता विरोधी अपराधहरूमा संलग्न अपराधीहरूलाई दण्डहीन अवस्थामा छोडी मानवता विरुद्धको क्रियाकलापलाई बेवास्ता गर्ने परिपाटीको अन्त्य पनि आवश्यक थियो। त्यही आवश्यकताले नै समयक्रममा अन्तर्राष्ट्रिय फौजदारी अदालतको जन्म गराएको सभामुखज्यूलाई अवगतनै छ।

वर्तमान प्ररिप्रेक्षमा त्यस्ता समस्याका विरुद्ध अन्तर्राष्ट्रिय फौजदारी अदालत सबैभन्दा उपयुक्त निकाय सावित भइसकेको छ। अन्तर्राष्ट्रिय फौजदारी अदालतले अन्तर्राष्ट्रिय क्षेत्राधिकारको प्रयोग गरी अपराधीहरूलाई न्यायको कठघरामा उभ्याउने भएकोले विगतमा जस्तो दण्डहीनताको अवस्था रहन दिँदैन। विगतमा गम्भीर अपराधमा संलग्न केही जिम्मेवार व्यक्तिहरूलाई मात्र राष्ट्रिय अदालतद्वारा सजाय गर्न सकिएको थियो। धेरैजसो अपराधीहरूले यस्ता अपराधहरूमा संलग्न हुँदा, उनीहरूलाई न्यायको कठघरामा उभ्याउन सकिने कुरा असंगत रहेको विश्वास गरेका थिए। त्यसैले अन्तर्राष्ट्रिय फौजदारी अदालतको स्थापना हुनु अधिसम्म अत्याचार गर्नेहरू उम्कदै आएका थिए र पीडितहरूले न्याय पाएका थिएनन्।

अन्तर्राष्ट्रिय फौजदारी अदालतले पीडितलाई न्याय तथा क्षतिपूर्ति दिन सक्छ र ज्यादतीमा संलग्न व्यक्तिहरूमाथि कारवाही गदछ। यो जिम्मेवारी बहन गराउने र चिरकालीन न्याय दिने दिशामा महत्वपूर्ण कदम हो। संयुक्त राष्ट्र संघको स्थापनापछि अन्तर्राष्ट्रिय कानूनको क्षेत्रमा यो ज्यादै महत्वपूर्ण उपलब्धि हो। जुन एक दशक लामो समयसम्म हिंसक द्वन्द्वको चगुलमा परेको नेपाल जस्तो मुलुकको लागि आशाको किरण सावित हुन सक्दछ।

सभामुख महोदय,

नेपालमा दण्डहीनता व्यापक छ। परिणामस्वरूप कानूनको शासन उपर गम्भीर प्रहार हुँदै आएको छ। नेपालले दण्डहीनताको संस्कृतिको गम्भीर असरहरूको अनुभव पनि गर्दै आएको छ। प्रजातान्त्रिक संस्था एवं मान्यताहरूको अप्रजातान्त्रिक शक्तिहरूद्वारा अवहेलना एवं उल्लंघन गरिँदै आएको छ। अर्कोतर्फ एक दशकसम्म द्वन्द्वरत पक्षहरू मानवअधिकार र मानवीय कानूनको उल्लंघनमा अग्रसर रहेको तथ्यलाई नजरअन्दाज गर्न सकिँदैन। दण्डहीनतालाई द्वन्द्वका समयमा प्रश्रय दिइयो। परिणाम स्वरूप, सरकारी निकायभित्र अराजकताले मौलाउने अवसर पायो। हाम्रो देशको यस्तो अन्यायपूर्ण अतितलाई भविष्यमा फेरी दोहोरिन नदिन र जेनेभा महासन्धिहरूले परिभाषा गरेअनुरूप मानवताविरुद्धका अपराध विरुद्ध दण्डहीनताको अन्त्य गर्न अन्तर्राष्ट्रिय फौजदारी अदालतको रोम विधानको अनुमोदन गर्नु नेपालको लागि अत्यावश्यक भएको छ।

अन्तर्राष्ट्रिय समुदायले ज्यादै गम्भीर अपराध भनी परिभाषा गरेको अपराधहरूलाई कुनै पनि हालतमा सजाय गरिनु पर्दछ। उल्लंघनकर्ताहरूमाथि प्रभावकारी कारवाहीका लागि अन्तर्राष्ट्रिय सहयोगलाई प्रोत्साहन गरेर राष्ट्रिय स्तरमा आवश्यक कार्यहरू सुनिश्चित गर्नु पर्दछ। अपराधीहरूलाई उनीहरूले गरेका ज्यादतीहरूप्रति जवाफदेही बनाउन र नेपालमा दण्डहीनताको संस्कृतिको अन्त्यका लागि मार्ग प्रशस्त गर्न हामीलाई अन्तर्राष्ट्रिय फौजदारी अदालतको आवश्यकता परेको छ। विगतमा जस्तो भविष्यमा कुनै मानवता विरोधी अपराधी दण्डहीन अवस्थामा उम्किन नपाओस् भन्ने अभिप्रायका साथ स्थापित अन्तर्राष्ट्रिय फौजदारी अदालतले नरसंहार, युद्ध अपराध र मानवता विरुद्धका अपराधका पीडितहरूलाई उपचार प्रदान गर्नेछ भन्ने हाम्रो विश्वास छ।

नेपाल सरकारले विशेष गरेर प्रमुख मानवअधिकार महासन्धिहरू र चारओटै जेनेभा महासन्धिहरूको अनुमोदन गरेर अन्तर्राष्ट्रिय मानवअधिकार र मानवीय कानूनहरूको सम्मान गर्ने उच्च प्रतिबद्धता व्यक्त गरेको छ। त्यसैगरी, संयुक्त राष्ट्रसंघका विशेष प्रक्रियाहरूअर्न्तगत आन्तरिक विस्थापितका लागि महासचिवका विशेष प्रतिनिधि, जबर्जस्ती बेपत्ता सम्बन्धी कार्यदल र

यातनासम्बन्धी विशेष सभाधीक्षकहरूलाई पनि नेपालमा स्वागत गरिसकिएको छ। संयुक्त राष्ट्रसंघीय मानवअधिकार उच्चायुक्तसँग सहमतिपत्रमा हस्ताक्षर गरेर अन्तर्राष्ट्रिय समुदायहरूसँग साभेदारी स्थापित गरिसकेको छ।

यातना विरुद्धको समितिको नोभेम्बर २००५ मा बसेको पैतीसौं बैठकले पनि नेपाल सरकारलाई अन्तर्राष्ट्रिय फौजदारी अदालतको रोम विधानको पक्ष राष्ट्र हुन अनुरोध गरेको तथ्य यहाँ उल्लेखनीय छ। अन्तर्राष्ट्रिय समुदायले नेपाल सरकारलाई मानवअधिकार संस्कृतिको विकासका लागि रोम विधानको अनुमोदन गरी अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिबद्धताअनुरूप राज्यको उत्तरदायित्व पूरा गर्न सुझाव दिँदै आएका छन्।

हालसालै, नेपाल सरकारले पुष्टि भएका मानवअधिकार उल्लंघनकर्ताहरूलाई कानून अनुरूप कारवाही गरिने प्रतिबद्धता व्यक्त गरेको छ। प्रजातन्त्रको सम्मान, कानुनी राज्य र मानवअधिकारको सम्बर्द्धन र संरक्षण नै सरकारको सबैभन्दा पहिलो प्राथमिकता हुनेछ भन्ने दृढता सम्माननीय उपप्रधानमन्त्री तथा परराष्ट्र मन्त्रीले मानवअधिकार परिषद्को पहिलो सभा १९ जुन २००६ मा जेनेभामा व्यक्त गर्नुभएको छ। अन्तर्राष्ट्रिय फौजदारी अदालतको रोम विधानको अनुमोदन यस्ता प्रतिबद्धताहरूलाई व्यवहारमा उतार्ने एक उल्लेखनीय कदम हुनेछ।

हामी अन्तर्राष्ट्रिय न्याय दिवसको यो महत्वपूर्ण अवसरमा, २००२ मे महिनामा अन्तर्राष्ट्रिय फौजदारी अदालतका निम्ति अन्तर्राष्ट्रिय सञ्जालको प्रतिनिधिमण्डलका सदस्यहरूसँग सरकारले गरेको उल्लेखनीय प्रतिबद्धता स्मरण गराउन चाहन्छौं। तत्कालीन सरकारका बिना विभागीय मन्त्री ऋषिकेश गौतमले प्रतिनिधि टोलीलाई अन्तर्राष्ट्रिय अदालतसम्बन्धी रोम विधानको अनुमोदनका सम्बन्धमा आफ्नो पूर्ण सहयोग रहने विश्वास दिलाउँदै प्रधानमन्त्रीलाई यसबारेमा जानकारी दिने आश्वासन दिनुभएको थियो। त्यसैगरी, त्यस समयका प्रतिपक्षी दलका नेता माधवकुमार नेपाल, नेपाली कांग्रेसका महामन्त्री सुशील कोइराला र नेपाली कांग्रेसका प्रवक्ता अर्जुन नरसिंह केसीले पनि यथाशीघ्र यसको अनुमोदनको लागि अगाडि बढ्ने प्रतिबद्धता व्यक्त गर्नु भएको थियो। तत्पश्चातको राजनीतिक परिवर्तनपछि यो प्रतिबद्धतालाई व्यवहारमा उतार्न सकिएन।

सभामुख महोदय,

नेपाली जनताको महान बलिदानपूर्ण आन्दोलनको सफलतापश्चात् आज हामी नयाँ लोकतान्त्रिक नेपालको सहिदहरूको सपना पूरा गर्ने अभियानमा जुटेका छौं। यही क्रममा हामीले अब भविष्यमा लोकतन्त्रलाई कतैबाट खतरा हुन नदिने गरी केही संस्थागत थालनी गर्न जरूरी छ। यही अभिप्रायकासाथ वैशाख २०६३ मा प्रतिनिधिसभाको पुनर्स्थापनापछि मानवअधिकार संस्थाहरूले अन्तर्राष्ट्रिय फौजदारी अदालतको रोम विधानलगायत अन्य संयुक्त राष्ट्रसंघीय मानवअधिकार सन्धिहरूको सूचि तयार गरी तिनीहरूको अनुमोदनका लागि प्रतिनिधिसभा र राजनीतिक दलहरू समक्ष प्रस्तुत गरेका थिए।

नेपालले जेनेभा महासन्धिहरूलाई अनुमोदन गरेको ४२ वर्ष भइसकेको छ। सर्वोच्च अदालतले २०६० पुस २५ गते जेनेभा महासन्धि अनुरूपको कानून बनाउन सरकारलाई निर्देशात्मक आदेश दिएको थियो। तर नेपाल सरकारले ती महासन्धि अनुरूप पालना गर्नुपर्ने दायित्व पूरा गरेको छैन।

यिनै पृष्ठभूमिका आधारमा नेपाल र नेपालीको उज्वल भविष्यका निम्ति दण्डहीनताको अन्त्यको कामना गर्दै हामी सम्माननीय सभामुख समक्ष निम्न उल्लिखित दुईओटा माग प्रस्तुत गर्दछौं :

१. विद्यमान प्रतिनिधिसभाको बैठक समक्ष अन्तर्राष्ट्रिय फौजदारी अदालतको रोम विधानको अनुमोदनको प्रस्ताव छलफल गराउन,
२. दण्डहीनता विरुद्ध अडिग रहन तथा रोम विधानलाई चाँडो भन्दा चाँडो अनुमोदन गर्न नेपाल सरकारलाई अनुरोध गर्नु।

सभामुखज्यूबाट आवश्यक पहल गरिने अपेक्षाका साथ अन्तर्राष्ट्रिय फौजदारी अदालतको रोम विधानको अनुमोदनको आवश्यकता सम्बन्धमा यति कुरा राख्ने अवसर प्रदान गरिएकोमा हार्दिक धन्यवाद व्यक्त गर्दछौं।

अन्तर्राष्ट्रिय फौजदारी अदालतको लागि राष्ट्रिय सञ्जाल मानवअधिकार सन्धि अनुगमन समन्वय समिति

संलग्न:

- अन्तर्राष्ट्रिय फौजदारी अदालतसँग सम्बन्धित पर्चा
- रोम विधानको पूर्ण पाठ
- अन्तर्राष्ट्रिय फौजदारी अदालतको संजालको 'लवि' भ्रमणको प्रतिवेदन
- अन्तर्राष्ट्रिय फौजदारी अदालत विशेषाङ्क इन्फरमल
- मानवअधिकार सन्धि अनुगमन समन्वय समितिद्वारा प्रीतनिधिसभामा पेश गरिएको नेपालद्वारा अनुमोदन गर्नुपर्ने सन्धिहरूको सूची